

определя решавачо място в Европейската рамка за ключовите компетенции за учене през целия живот. Съвсем логично в тази рамка са открити принципите за активно автономно учене.

Такава интеграция предоставя възможност на студентите в различните страни да преминават отвъд културните граници, често ги стимулира с нови идеи за това как културата влияе върху поведението и необходимостта да се формират и коригират уменията за успешно сътрудничество в една обща дейност.

Заклучение. Аналогично и социалният модел на поведение започва да се изработва именно тогава, когато възниква потребност (индивидуална или колективна) да обясниш самия себе си на "другия" - да се направи първата стъпка към осъзнаване на "своята" и "чуждата" специфика като особеност на обективната действителност. Такова осъзнаване е възможно само в стереотипизирана форма. В процеса на социализация на личността стереотипите на поведение се проявяват като форма на социален ориентир, в рамките на който личността може да организира поведението си дадения етнос. В този смисъл овладяването не само на езиковите средства, но и на мисловните модели на чуждата култура са необходимо условие за межкултурно общуване. Във връзка с това е нужно да се отчита, че межкултурната комуникация и използването на дигиталните технологии, от една страна е мост по пътя на „сближаване“ на различията, а от друга – начин за свързване на два стабилни, но „различни“ елемента.

ЛИТЕРАТУРА

1. Key competencies for lifelong learning. European reference framework. Annex of a Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006, European Communities, 2007, http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/l1-learning/keycomp_en.pdf 2.
2. Kluver R. Globalization, Informatization, and Intercultural Communication. In: Intercultural communication. A Global Reader. Sage publications, Inc., 2004.
3. Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии – Москва: изд. "Прогресс", 1993.

СПРАВКА ЗА АВТОРА

Ценкова Антонина Колева – професор дфн, катедра Езиково обучение и информационни технологии, Педагогически факултет, Тракийски университет, Стара Загора, България.

Любов ПАНЧЕНКО (Луганськ, Україна)

ДО ПИТАННЯ РОЗШИРЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ВИКЛАДАЧА І СТУДЕНТА

У статті розглядаються можливості феномену масового відкритого он-лайн курсу (МООС) як фактора розширення інформаційного простору викладача і студента на основі аналізу змісту та особистого досвіду участі в навчальних курсах проекту Coursera.

Ключові слова: освітній простір, масовий відкритий он-лайн курс, Coursera

The article discusses the possibility of the MOOC (massive open online course) phenomenon as a factor of expanding the education space of the teacher and the student on the basis of content analysis and personal experience of participation in Coursera Project in 2012.

Key words: education space, massive open online course, Coursera.

Постановка проблеми. Сучасна система освіти робить акцент на всебічній підготовці людини до «життя у глобалізованому інформаційному просторі через створення рівних умов доступу до якісної освіти, забезпечення освіти впродовж життя, формування толерантного світогляду і дискурсного характеру взаємодії народів і культур» [1]. Досягнення цієї мети потребує активної модернізації навчального процесу на засадах інформаційних технологій, впровадженні інтерактивних технологій навчання, розширенні освітнього простору сучасних навчальних закладів, підвищення пізнавальної самостійності студентів. Одним із перспективних шляхів реалізації цього ми вважаємо дослідження можливостей такої новітньої форми навчання як масовий відкритий он-лайн курс (англ. massive open online course, скорочено МООС).

Масовий відкритий он-лайн курс – інноваційна форма освіти, що з'явилася нещодавно [9; 3; 6]. У такому курсі може брати участь велика кількість учасників (до 50000), яким надається вільний доступ до усіх матеріалів через мережу Інтернет. Існує два напрямки МООС [3]. *Перший напрямок*, пов'язаний з відкритими курсами, які проводяться за технологією коннективізму, більш орієнтований на викладачів та науковців. До цього напряму належать курси Дж. Сіменса, С. Дауна, Дж. Грума та ін. В Україні цей напрямок розвивається зусиллями дослідників В. Кухаренка, К. Бугайчука. *Другий напрямок* відрізняється більш структурованою інформацією

(лекціями, практичними завданнями), наявністю контролю; орієнтований на студентів, викладачів та усіх, кого зацікавить зміст представлених курсів. Типовим зразком цього напрямку МООС є проєкт Coursera. Можливості другого напрямку МООС як альтернативної форми підвищення кваліфікації викладачів розглянуто нами в [6].

Мета статті – на основі аналізу проєктів МООС, особистої участі в масових відкритих онлайн курсах розглянути такі їх можливості, які сприяють розширенню освітнього простору викладача та студента.

Поняття освітнього простору активно обговорювалося науковцями, починаючи з 90-х років 20-го сторіччя (І. Фрумін, Б. Ельконін, В. Гінецинський, В. Панов, В. Слободчиков та ін.) і з часом наукове представлення про цей феномен змінювалось та розширювалось.

Російська дослідниця Т. Носкова [4] так визначає специфіку віртуального освітнього простору стосовно сучасного університету: 1) у ньому існують інформаційні потоки, які мають різну фізичну природу та рознесені в просторі й у часі; 2) принциповою особливістю його є дедалі зростаючий комунікативний потенціал з можливістю зберігання архівів та актів комунікаційної взаємодії; 3) особливий потенціал цього простору уможливорює нові форми самореалізації людини, яка не тільки споживає готову інформацію, а й сама представляє на суд освітньої спільноти продукти своїх роздумів, діяльності, творчості.

Властивості освітнього простору розглядає російський вчений Н. Туктамишов [7]. Він обґрунтовує наступні положення. Освітній простір: 1) має межі, які можуть не співпадати з межами держави; 2) освітній простір передбачає наявність певного центру, де формуються його основні структури та методологічні підходи; 3) освітній простір завжди ієрархізований, тобто складається із вкладених у нього підпросторів; 4) виокремлюється регульована та нерегульована частини освітнього простору.

Сутнісними ознаками терміну «освітній простір», на думку Н. Касярум [2], є такі: 1) варіативність способів одержання освітньої послуги; 2) відсутність монополії на неї; 2) можливість вибору людиною конкретного освітнього маршруту згідно з її життєвими планами, уподобаннями, фізичним станом, фінансовими можливостями. Дослідниця вважає, що освітній простір утверджується на декількох рівнях: державному, регіональному, рівні навчального закладу та особистісному рівні. Таке судження, на нашу думку, потребує розширення і включення такого рівня, як світовий.

У роботі російських вчених А. Огурцова і В. Платонова [5] на підставі аналізу сучасних напрямків філософії освіти виокремлено різноманіття сучасної освіти. У контексті нашого дослідження це насамперед: 1) діалогічна зустріч “Я” і “Ти” як вихідна діада педагогічної взаємодії; 2) становлення особистості як *Homo educandus* (людина, що навчається).

І. Ілліч у книзі “Суспільство без шкіл”, надрукованій ще в 70-х роках минулого століття, представив свою концепцію *Homo educandus* в системі відкритої освіти [1; 10], обґрунтувавши наступні положення: 1) заперечення монополії освітніх закладів на освіту, їх деінституціоналізація через здатність до тиражування стереотипів, штампів та підтримку нерівності в освіті; 2) розмаїття освітніх маршрутів через створення своєрідної мережі обміну знань; 3) відмова від *Homo Faber* як такого освітнього ідеалу, який спрямований на активне перетворення оточуючого середовища. Наголошення на освітньому ідеалі людини, яка будує свої стосунки з іншими людьми та природою на основі взаємоповаги, творчості й етичної самоцінності.

Автору статті пощастило навчатися протягом 2012 року в якості студентки на наступних курсах: «Машинне навчання» ("Machine Learning", Stanford University), «Модельне мислення» ("Model Thinking", University of Michigan), «Аналіз соціальних мереж» («Social Network Analysis», University of Michigan), «Аналіз даних» («Computing for Data Analysis», Johns Hopkins University) проєкту Coursera.org.

Розглянемо, як виділені дослідниками [1–8; 10] риси освітнього простору системи відкритої освіти втілилися в реальності в проєкті *coursera.org*.

Розмаїття освітніх маршрутів. На момент написання статті (24.03.13) в проєкті *coursera.org* взяли участь 62 престижні університети світу: США, Мексики, Франції, Німеччині, Ізраїлю, Великої Британії та інших країн. Курси, які представлені для студентів, охоплюють більш, ніж 200 найменувань, та розподілені за 24 категоріями. Серед категорій – курси з комп’ютерних наук, математики, біології, соціальних наук, менеджменту, економіки та фінансів, освіти, дизайну та ін.

Курси викладатимуться англійською, іспанською, французькою, італійською, китайською мовами.

Побудова стосунків з іншими людьми на основі взаємоповаги, творчості і етичної самоцінності. Взаємоповага до Іншого реалізується насамперед в лекційному матеріалі, який має субтитри декількома мовами. Темп лекції теж можна коригувати, від повільного до швидкого. Можливість тестуватися декілька разів, покращуючи свій результат, дозволяє студентам з різними рівнями підготовки засвоїти навчальний матеріал. Зворотній зв'язок надається негайно, причому помилки пояснюються. Як показано в деяких дослідженнях, на які посилається Coursera, якщо в традиційному класі 50% всіх студентів досягають певного рівня засвоєння, то за такої методики – 84%.

Представлення на суд освітньої спільноти продуктів своїх роздумів, діяльності, творчості. Що стосується викладачів, так званих професорів 2.0, то цей пункт їх стосується безпосередньо. Вони представляють світовій освітній спільноті свої курси, власний індивідуальний стиль викладання, оригінальні методичні матеріали тощо. Але й студенти в різних курсах представляють для обговорювання свої програми, есе, проекти. У багатьох курсах найбільш значущі завдання неможливо автоматично оцінити комп'ютером. У такому разі використовується оцінювання рівними за рангом (англ. Peer assessments). Так, у курсі «Аналіз соціальних мереж» [11], кожен студент повинен був представити свій фінальний проект на суд трьох однокурсників і сам оцінити три проекти інших. Для уникнення суб'єктивності такої оцінки, розроблені спеціальні показники і бали. Загальна оцінка за проект складалася з трьох частин: 1) бали за отримання даних для аналізу, 2) бали саме за безпосередній аналіз цих даних, 3) бали за їх інтерпретацію. Також треба було відзначити, чи достойний той проект, що рецензується, бути представленим серед найкращих, на фінальній лекції курсу.

Дедалі зростаючий комунікативний потенціал з можливістю зберігання архівів та актів комунікаційної взаємодії. Важливою частиною навчання є Форум, за допомогою якого студенти Coursera допомагають іншим студентам. Наприклад, в курсі засновника Coursera Ендрю Нг «Машинне навчання», кожен десятий студент робив однакову помилку при вирішенні завдань на програмування. Його однокурсники могли легко розпізнати проблему і швидко допомогти один одному. Під час осіннього семестру 2011 року середній час відповіді на запитання на форумі дорівнював приблизно 22 хвилини. Форум має гілки за окремими темами, тестами, проектами. Інформацію легко знайти, і вона зберігається навіть після закінчення курсу, причому існує можливість перегляду цінної інформації колишніми або майбутніми студентами, вивчення науковцями.

Регульована та нерегульована частини освітнього простору. Регульована частина простору освітніх курсів проекту Coursera представлена його сілабусом (програмою курсу), часовими межами виконання завдань, набором лекцій, практичних занять, тестів. Нерегульована частина, яка самоорганізується, це насамперед форум, групи для обговорювань за країнами, у яких студенти проживають, google-групи, групи в facebook, в skype та ін., wiki-сторінки курсу, які створюють саме студенти з метою узагальнення отриманих знань.

Висновки. Автори проекту Coursera створили платформу для навчання, яка допомагає студентам швидко і ефективно вивчити матеріал. Педагогічні основи навчання ґрунтуються на наступних положеннях: ефективність он-лайн навчання, як мінімум, не нижче традиційного; спрямованість домашніх завдань та тестів не стільки на оцінювання студентів, скільки на завдання повторювання та довшого утримання в пам'яті навчального матеріалу; можливість тестуватися декілька разів, покращуючи свій результат; взаємне оцінювання «рівними за рангом»; активне навчання. Масові он-лайн відкриті курси розширюють освітній простір студентів, які там навчаються, надаючи їм доступ до розмаїття кращих курсів передових університетів, ігноруючи державні й регіональні межі, насамперед, за рахунок перехрещення різних інформаційних потоків; розширюють можливості спілкування з різними людьми різних країн і культур в процесі виконання спільних проектів і взаємного оцінювання один одного; уможливають повторний перегляд навчальних матеріалів та актів комунікації, їх подальше вивчення за рахунок збереження всіх матеріалів курсу в архівах.

Напрямки подальшого дослідження пов'язані з побудовою та аналізом соціальних мереж учасників МООС з метою ідентифікації навчальної ізоляції, високої та низької навчальної успішності тощо.

ЛИТЕРАТУРА

1. Андрущенко В. Філософія освіти XXI століття: у пошуках перспективи // Філософія освіти. – 2006. – №1. – С. 6–12.
2. Касярум Н. В. Освітній простір як характеристика сучасної системи освіти [Електронний ресурс] / Н. В. Касярум // Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку/ – 2008. – №1. – Режим доступу : [http://intellect-invest.org.ua/ukr/pedagog_editions_emagazine_pedagogical_science_autors_kasjarum_nv/]
3. Кухаренко В. Н. Инновации в E-learning: массовый открытый дистанционный курс /В. Н. Кухаренко // Высшее образование в России. – 2011. – № 10. – С. 93–99.
4. Носкова Т. Н. Новое измерение информационно-образовательного пространства современного университета / Т. Н. Носкова // Известия РГПУ им. А. И. Герцена. – 2004. – № 9. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cyberleninka.ru/article/n/novoe-izmerenie-informatsionno-obrazovatelno-prostranstva-sovremennogo-universiteta
5. Огурцов А. П., Платонов В. В. Образы образования. Западная философия образования. XX век. – СПб: РХГИ, 2004. – С. 6–7.
6. Панченко Л. Ф. Масовий відкритий он-лайн курс як форма підвищення кваліфікації викладача вищої школи // Education and Pedagogical Science. – 2013. (у друці).
7. Туктамышов Н. К. Структура и функционирование образовательного пространства / Н. К. Туктамышов // Известия КГЛСУ. – 2012. – № 2(20). –С.305 – 310.
8. Чепак В. В. Освітній простір України в контексті глобалізаційних процесів [Електронний ресурс]. – В. В. Чепак. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Staptp/2009_42/files/42_31Chepak.pdf
9. Coursera [Електронний ресурс]. – Режим доступу :www.coursera.org
10. Illich I. Deschooling Society / I. Illich. – London : Calder and Boyars, 1971 . – 150 p.
11. SNA [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://class.coursera.org/sna-2012-001/class/index

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Панченко Любов Феліксівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри теоретичної і прикладної інформатики Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Елена ЛАВРЕНЦОВА, Петър ПЕТРОВ (Стара Загора, Бългaрия)

ЦЕЛИТЕ И СЪДЪРЖАНИЕТО НА ОБУЧЕНИЕТО КАТО СЛЕДСТВИЕ ОТ РАЗВИТИЕТО НА СОЦИОКУЛТУРНАТА СРЕДА

В статията се разглеждат особеностите и характера на влиянието на социокултурната среда върху целите на образованието и обучението. Предприет е анализ на това, как процесите на глобализацията и тотална интелектуализация, протичащи в съвременния свят, рефлексират върху принципите и начина на функционирането на един от водещите социални институти – института на образованието, променяйки неговата парадигмално-целева и съдържателна насоченост.

Ключови думи: образование, обучение, цел, глобализация, социокултурна среда, икономика и обществото на знанието.

The specifics and the character of the influence of the socio-cultural environment on the purposes of education and training are regarded in the paper. An analysis has been undertaken, related to processes of globalization and total intellectualization taking place in the modern world which are reflected on the principals and the manner of functioning of one of the main social institutes – the institute of education, transforming its paradigm, purpose and content orientation.

Key words: education, training, purpose, globalization, socio-cultural environment, knowledge-based economy and society.

Интелектуалното развитие на всеки човек е сложен процес, който се осъществява винаги при конкретни обществено-исторически условия, като най-общо включва в себе си овладяването и усвояването на продуктите на културата, най-вече на културата на своята съвременност. Едновременно с това е необходимо такава развитие, което осигурява на човека пълноценна социализация в условията не само на настояща, но и на бъдеща промяна. Доскоро личности с развит интелект са били необходимими предимно, за да усвояват и развиват постигнатото равнище на интелектуална култура на обществото с цел оптимизиране на общественото състояние по пътя на движението му към все по-прогресивни форми. Днес, в условията на тотален процес на интелектуализация, овладяването на социокултурен опит, кодиран със сложни абстрактни знаци и езици, се превръща в необходимо условие за социализацията на всеки индивид, с други думи все повече придобива не селективно-елитарен, а масов характер. Всичко това несъмнено рефлектира и върху принципите и характера на функционирането на един от водещите социални институти – института на образованието, променяйки неговата парадигмално-целева и съдържателна насоченост. За да се анализира подобна ситуация на промяната, предизвикваща, както дълбока модификация на целевия формат на обучението, така и цялостна трансформация на